

Panu Vláčilovi s láskou

Téměř devítisetstránková kniha Petra Gajdošika o jednom z nejvýznamnějších českých filmařů Františku Vláčilovi je nejen vyčerpávající studií v duchu „život a dílo“, jak ostatně zní její podtitul, nýbrž i téměř **nedostižným ideálem**, jak by literatura tohoto druhu měla vypadat.

VOJTĚCH RYNDA

Vydání monografie se s půlkulatými životními výročími Františka Vláčila (19. 2. 1924 – 27. 1. 1999) šťastně sešlo, než že by tak bylo plánováno. Gajdošikova kniha je totiž výsledkem třicetiletého autorova zájmu o Vláčilovo dílo a sedmileté práce. Konkrétní datum publikace tedy v tomto ohledu nehraje roli a odsouvalo se i kvůli frustrujícím jednáním s filmařovým dědicem Františkem Vláčilem ml.

Historik, filmový publicista a provozovatel serveru věnovaného duchovní kinematografii Nostalghia.cz Petr Gajdošik v úvodu nastiňuje tvůrčí záměr pojmut knihu o režisérovi filmů jako *Marketa Lazarová*, *Adelheid* nebo *Dým bramborové natě coby* „pozitivisticky zaměřenou monografií s důrazem na faktografii“. Myslí se tím chronologické řazení, přehledné členění, nezbytné dovysvětlující exkurzy do fungování kinematografie coby instituce v době Vláčilova působení a samozřejmě formální náležitosti typu poznámkového aparátu a appendixů. Autor na úvod zároveň vysvětluje nezbytnost alespoň nějaké analýzy popisovaných uměleckých děl. V ní míní být, co se vlastního pohledu týče, střídmy, byť se v citátu režiséra Jaromíla Jireše hlásí ke slovu „vyznání“.

Rodokmen před rok 1666

Výsledkem je jednolitý celek, v němž se zmíněné aspekty záměru spojují v monumentální klenbu. Gajdošikovu umanutost hned na prvních stránkách dosvědčí poznámka pod čarou, kde je Vláčilův rodokmen doložen až před rok 1666. Text je členěn do stroje

Podle Josefa Čapka. Režisér František Vláčil během natáčení filmu *Stín kapradiny*. Snímek pochází z roku 1983.

FOTO ČTK

nazvaných bloků tvůrčích období jako *Cesta k filmu* (1924–1951) nebo *Barrandov* (1956–1970) a kapitol pojmenovaných podle jednotlivých snímků, nerealizovaných projektů a kontextových vsuvek (*Změny na Barrandově*). Čtenář sleduje Vláčilovu cestu od jeho téměř náhodného příklonu k filmu (pozdější režisér si v brněnských ateliérech přivydělával při studiích) přes léta v Armádním filmu, kde se Vláčil učil řemeslu „od píky“, mistrovská díla natočená v 60. letech na Barrandově, vynucený tvůrčí útlum po roce 1968 a souboje s normalizačními podmínkami až po pozdní vyzdvižení na piedestal klasika.

Kapitoly věnované filmům mají ideální a jasnou strukturu. Často se dotýkají už prenatalních stadií projektů, jak se vyvíjely

v rámci barrandovských studií, citují z posudků, popisují revize, líčí hledání lokací. Následuje důkladný popis natáčení, dokumentace uvedení filmu, souhrn reakcí kritiky domácí, případně zahraniční, důkladná formální i obsahová analýza, zařazení filmu do širšího kulturního i dobového kontextu, jeho další osudy včetně třeba vydání na DVD a plynulé navázání na další projekt.

Například u *Adelheid* Gajdošik reflektuje dokonce i dobové reakce na novelu, kterou Vladimír Körner napsal na základě připomínek ke svému původnímu scénáři, s detailní datací sleduje natáčecí práce včetně překračování rozpočtu, na metry počítá různé verze střihu. U recenzí si všímá dokonce i toho, co v nich není – třeba zmínek o hudební stopě. V ana-

lytické části rozebírá postavy i sudeckou tematiku, věnuje se rozdílům mezi literární předlohou a filmem až do detailů typu branky u kostela. Každá pasáž věnovaná jednomu snímku se tak stává uceleným příběhem, pevně vrostlým do celku knihy. V tomto ohledu logicky vyniká téměř stostránkový oddíl o *Markety Lazarové*, Vláčilově opusu magnum a nejdražším a výrobně nejkomplikovanějším československým filmu své doby, jenž se pravidelně umísťuje i v žebříčcích tuzemských snímků nejlepších.

Nedocenitelná je i rovina textu působící zdánlivě jako vedlejší, totiž průběžné popisování a objasňování, jak znárodněná a centralizovaná kinematografie fungovala. Mechanismus tvůrčích skupin, řevnivost mezi ústředním drama-

turtem Filmového studia Barrandov Ludvíkem Tomanem a ředitelem Krátkého filmu Kamilem Pixou, systém garantů mladších kolegů a další střípky doplňují zejména mladšímu čtenáři obraz podmínek, za jakých se Vláčilovo dílo tvořilo. Nechybí tedy ani devastující vlivy normalizace na režiséra a jeho tvorbu včetně jeho problémů s alkoholem, citlivě pojatých v rámci jedné kapitoly, aby se jim Gajdošik mohl vyhybat jinde.

A ještě další rozměr textu dodává nesmírně bohatá síť odkazů a komentářů, která překračuje chronologický rámec. Jeden příklad ze stovek podobných – u snímku *Dým bramborové natě* Gajdošik připomene, že v době uvedení výkon Rudolfa Hrušínského působil ještě impozantněji díky herco-

vě několikaleté absenci na plátech, a zároveň ocituje tematicky vhodný text Václava Havla a Jana Procházky už z roku 1961.

Nekompromisní práce

Kniha vychází v nakladatelství Camera obscura Miloše Fryše, které je proslulé nekompromisně pečlivou redakční prací. Jen přílohy jako rejstříky a seznamy pramenů mají přes dvě stě stran a poznámek pod čarou je 2648. Ty sahají od strohých bibliografických odkazů přes barvitě mikrodetaily (výtvarník kostýmů Theodor Pištěk čerpal inspiraci k řetězům na brnění jedné z mnoha postav *Markety Lazarové* z náhrobku v chrámu v Kolíně nad Rýnem) až po celé historicky dalece přesahující strukturu díla. Vinou dědice Františka Vláčila ml. kniha naopak neobsahuje plánovaný velkorysý obrazový doprovod, sestávající z mnoha set fotografií vesměs z Národního filmového archivu, mnohdy dosud nepublikovaných. Kdyby se jej někdy podařilo vydat samostatně, tvořil by ideální doprovod k textu, jenž se však suverénně obejde i bez něj.

„Vyznání“, k němuž se Gajdošik hlásí, a vašeň, již k Vláčilově tvorbě zjevně cítí, se v knize projevují autorovou až mnišskou důsledností a oddaností věci. Fryš, který k textu připojuje mystický dovětek, v němž ho režisér označil za „nakladatele“ několik dekád před tím, než Camera obscura vznikla, se stal iniciátorem knihy i jakýmsi jejím „porodníkem“. Z této spolupráce vznikla kniha, která se dalece vymyká rámci pouhé monografie, jakkoliv by byla faktograficky perfektní. Stává se dílem z lásky a nutnosti, dílem coby službou a povinností k tvorbě a umění, které nás přesahují. Je v řádu věcí, že se taková péče dostala umělcům s výrazným duchovním rozměrem. Těžko podobný přístup očekávat u jiných monografií; kdyby se však touto aspoň vzdáleně inspirovaly, byl by to další z jejich mnoha přínosů.

Petr Gajdošik. František Vláčil – Život a dílo

Vydalo nakladatelství Camera obscura 2018, 875 stran

Autor je filmový publicista